

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНЦІВ

Гузьман О.А.

Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків

Національна ідентичність формується під впливом об'єктивних умов життя (місце народження, проживання, мовленнєві традиції тощо) та свідомо коригується різними соціальними агентами. На сьогоднішній день діяльність цих агентів не узгоджена за такими параметрами як мета, форми, засоби впливу. Тому створюється підстава для формування множинних, інколи неузгоджених за змістом і спрямованістю, варіантів національних ідентичностей. Це пов'язано з низкою причин – історичних, регіональних, сучасних суспільно-політичних, особливостей агентів впливу та характеристик окремих соціальних груп.

По-перше, історичні: процес формування національної ідентичності утруднювався, гальмувався обставинами історичної долі українців, змушених існувати на стику християнського і мусульманського світів, а згодом, західноєвропейської та російської етноцивілізаційних платформ. Крім того, в житті українського народу (ще з часів україно-польського протистояння) тривалий час відбувалось ототожнення релігії з етнічністю – саме релігійна ідентичність становила основу ціннісної системи української громади. Ще один важливий аспект формування української ідентичності – тривала цілеспрямована підміна категорії національної ідентичності на узагальнену радянську ідентичність.

По-друге, суттєвими є відмінності національної ідентичності у представників різних регіонів на території України, що пов'язано, безумовно, з історичними причинами. Як зазначає А. Колодій комуністична («радянська») ідентичність стала заміником національної ідентичності в тих регіонах, де цю ідентичність було втрачено, де виник певний вакуум.

По-третє, на формування національної ідентичності впливають сучасні суспільно-політичні процеси. Глобальні політичні, економічні трансформації, політичний плюралізм, етнокультурне розмаїття обумовлюють, зокрема, і те, що українське суспільство перебуває у стані невизначеності щодо моделі націєбудівництва.

По-четверте, стан і характеристики окремих соціальних інститутів та агентів впливу також є важливими в процесі формування національної ідентичності. Мова йде саме про формування, тому що це є метою як окремих соціальних інститутів (наприклад, інститутів освіти, політики) так і агентів впливу (засобів масової інформації, громадських рухів тощо).

І, нарешті, по-п'яте, особливості соціальної групи, до якої належать ті чи інші індивіди, обумовлюють процес формування національної ідентичності. Відбувається ототожнення, усвідомлення себе з різними соціальними спільнотами – сім'я, клас, національна група, етнос, народ і т.д.